

การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาของจำเลยในชั้นตรวจพยานหลักฐาน
The Submission of an Evidence List by Accused in Criminal Case at
The Evidence Examination Stage

นนทวัฒน์ เมืองไหว

อีเมล 6451601252@lamduan.mfu.ac.th

หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศพนธ์ นิตรุจิโรจน์

อีเมล: yodsapon.nit@mfu.ac.th

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บทคัดย่อ

การตรวจพยานหลักฐานในคดีอาญา เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่ายทราบล่วงหน้าว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างพยานหลักฐานใดบ้าง โดยต้องยื่นบัญชีระบุพยานซึ่งครอบคลุมพยานทุกประเภท ได้แก่ พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เพื่อให้คู่ความสามารถตรวจสอบ เตรียมการ และค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างเป็นธรรมก่อนการพิจารณาพิพากษา

ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบไต่สวนในระบบประมวลกฎหมาย (Inquisitorial System) (Civil Law) และระบบกล่าวหาในระบบจารีตประเพณี (Adversarial System) (Common Law) แต่ในทางปฏิบัติศาลมักดำเนินการตามแนวทางระบบกล่าวหาเป็นหลัก กล่าวคือ คู่ความทั้งสองฝ่ายโจทก์และจำเลยมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยศาลทำหน้าที่เป็นกลางคอยควบคุมการพิจารณาและพิพากษาคตามพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำมาเสนอต่อศาล

จากการศึกษาพบว่าบทบัญญัติมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาพิพากษา อันเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการพัฒนาในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่ให้ความสำคัญต่อหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นธรรม (Fair Trial) แต่จากบทบัญญัติดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ดูเหมาะสม แต่เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาสาระแล้ว อาจขัดกับหลักความเสมอภาค กล่าวคือ พนักงานอัยการมีความพร้อมในด้านข้อมูลและพยานหลักฐานเนื่องจาก

ผ่านกระบวนการสอบสวนมาแล้วโดยละเอียด ขณะที่จำเลยมักเป็นบุคคลธรรมดาขาดความรู้ ทรัพยากร และเวลาที่เพียงพอในการต่อสู้คดี ด้วยเหตุนี้ กระบวนการดังกล่าว จึงอาจเป็นการปฏิบัติ ต่อบุคคลที่อยู่ในสถานะไม่เท่าเทียมกันในลักษณะเดียวกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 เพื่อให้จำเลย มีโอกาสได้รับทราบข้อเท็จจริงที่มีพยานหลักฐานใดบ้างที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดกับตน และ จะมีระยะเวลาที่เพียงพอในการตรวจสอบพยานหลักฐานและแสวงหาพยานหลักฐานก่อนการยื่น บัญชีระบุพยานของตน อันสอดคล้องกับมาตรา 229/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเพิ่มโอกาสให้กับจำเลยมีความพร้อมในการเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม

คำสำคัญ: บัญชีระบุพยาน, การตรวจพยานหลักฐาน, ความเสมอภาค, การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

Abstract

The examination of evidence in criminal proceedings ensures that each party is informed in advance of the evidence to be presented by the opposing side. This mechanism requires the submission of a comprehensive witness and evidence list—including documentary, material, testimonial, and expert evidence—to allow both parties to verify, prepare, and establish facts fairly before trial.

Thailand's criminal justice system is a hybrid model, combining elements of the inquisitorial tradition under civil law and the adversarial tradition under common law. In practice, however, the courts primarily follow the adversarial approach, under which both the prosecution and the defense bear the responsibility of presenting evidence, while the court remains neutral and adjudicates based on what is submitted.

Sections 173/1 and 173/2 of the Thai Criminal Procedure Code represent a significant development in promoting pretrial disclosure of evidence, a principle rooted in common law and central to the right to a fair trial. Nevertheless, despite the appearance of equality, these provisions may inadvertently disadvantage defendants. Prosecutors enjoy a structural advantage through access to detailed evidence from the investigation stage, whereas defendants—often ordinary individuals with limited legal expertise, resources, and time—are placed at a disadvantage. This imbalance risks undermining the principle of equality of arms.

To address this, it is proposed that Sections 173/1 and 173/2 be amended to ensure that defendants are given sufficient notice of the prosecution's evidence and adequate time to examine such evidence and gather their own before submitting their witness list. Such reform, consistent with Section 229/1 of the Criminal Procedure Code, would enhance fairness, strengthen equality of arms, and reinforce the integrity of Thailand's criminal justice system.

Keywords: Witness List, Examination of Evidence, Equality, Fair Trial

1. บทนำ

ในการดำเนินคดีอาญาก่อนที่คู่ความจะนำพยานหลักฐานเข้าสู่การสืบพยาน คู่ความมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายเพื่อให้กระบวนการสืบพยานดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและเป็นธรรมต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย ขั้นตอนที่มีความสำคัญประการหนึ่งซึ่งคู่ความต้องปฏิบัติคือการตรวจพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน โดยก่อนการตรวจพยานหลักฐานมีขั้นตอนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า การยื่นบัญชีระบุพยานซึ่งเป็นระเบียบวิธีพิจารณาที่ใช้กับการอ้างพยานหลักฐานทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีโอกาสทราบล่วงหน้าว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างพยานหลักฐานใดบ้าง เพื่อมาเป็นพยานในคดีเป็นการป้องกันการเอาเปรียบระหว่างคู่ความที่จะนำพยานมาจู่โจมสืบโดยที่อีกฝ่ายไม่รู้ตัวทำให้ฝ่ายนั้นเสียเปรียบในเชิงคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน โดยได้บัญญัติไว้ตามมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ซึ่งได้แนบมาจากการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน (Discovery) และมีข้อเท็จจริงตามเงื่อนไขในมาตรา 173/1 “ในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควรศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนวันนัดสืบพยานก็ได้โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน และให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน และถ้าคู่ความฝ่ายใดจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น” และในวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา 173/2 “ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบและหลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเสร็จแล้วศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน” ซึ่งวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อให้กระบวนการสืบค้นข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ

เป็นธรรม เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีโอกาสรับทราบและตรวจสอบพยานหลักฐานที่ฝ่ายตรงข้ามประสงค์จะนำเสนอล่วงหน้า โดยเฉพาะจำเลยที่จะได้รับทราบในความชัดเจนถึงข้อเท็จจริงที่โจทก์ประสงค์จะลงโทษและจะได้ไม่หลงต่อสู้ และการกำหนดให้คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานและแถลงแนวทางในการเสนอพยานหลักฐานในวันตรวจพยานหลักฐานจะช่วยให้ศาลและคู่ความเข้าใจข้อเท็จจริงและประเด็นแห่งคดีก่อนเริ่มสืบพยาน

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 กำหนดให้คู่ความทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วันก่อนวันตรวจพยานหลักฐาน หากมีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายมีความมุ่งหมายเพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายจำเลย มีสิทธิได้รับทราบพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ล่วงหน้าก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี แต่อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการตรวจพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานจะมีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรม แต่ในทางปฏิบัติอาจกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย โดยมีประเด็นปัญหาดังนี้

1. จำเลยไม่ทราบมาก่อนว่าโจทก์มีพยานหลักฐานอะไรบ้างที่ใช้พิสูจน์ความผิดก่อนที่จะให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยาน
2. คำฟ้องโจทก์ไม่ได้ระบุรายละเอียดของพยานหลักฐาน
3. ในวันตรวจพยานโจทก์เปิดเผยเพียงพยานเอกสารและพยานวัตถุและให้จำเลยยื่นเพิ่มเติมพยานก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น จำเลยอาจไม่สามารถทราบและเพิ่มเติมพยานได้ทันตามกรอบเวลาที่กำหนด
4. การกำหนดเวลาให้ยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมกันทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยทั้งที่จำเลยยังไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบหรือรวบรวมพยานหลักฐาน แต่ในขณะที่ฝ่ายโจทก์ได้ผ่านการสอบสวนและพิจารณาสั่งฟ้องมาแล้ว อันอาจก่อให้เกิดความไม่สมดุลในกระบวนการพิจารณาและอาจขัดต่อหลักความเสมอภาค

ดังนั้น กระบวนการตรวจพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสมแล้วหรือไม่ และกระบวนการตรวจพยานหลักฐานของประเทศไทยควรมีรูปแบบใด ถึงจะเกิดประสิทธิภาพและความเป็นธรรมแก่คู่ความโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

2. แนวคิดการดำเนินคดีอาญาและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชีระบุพยานของจำเลยในคดีอาญา

2.1 หลักฟังความสองฝ่าย

หลักฟังความสองฝ่าย (The Principle of Bilateral Hearing) หรือที่ในกฎหมายฝรั่งเศสเรียกว่า “หลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี” (Le Principe de la Contradiction) เป็นหลักทั่วไปที่ปรากฏ

ในกฎหมายวิธีพิจารณาความทุกประเภท โดยมีสาระสำคัญว่า ศาลจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานจากคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อนที่จะมีคำพิพากษาในคดีเพื่อให้คำพิพากษามีความน่าเชื่อถือและเป็นธรรม หลักฟังความสองฝ่าย หรือหลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี จึงก่อให้เกิดสิทธิต่าง ๆ ขึ้นกับคู่ความแต่ละฝ่าย ได้แก่ สิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิในการเสนอข้อเท็จจริงทุกอย่าง สิทธิในการพิสูจน์ สิทธิในการโต้แย้งคัดค้าน สิทธิในการที่จะรับทราบกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ในเวลาที่เหมาะสม ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักฟังความสองฝ่าย หรือหลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดีได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ในยุโรป และในมาตรา 6 วรคแรกแห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งกำหนดให้คู่ความในคดีแพ่งและคดีอาญามีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางหลักไว้ว่า หลักการดังกล่าวจะช่วยให้คู่ความมีโอกาสได้รับทราบพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอต่อศาลและเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิในการโต้แย้งและตรวจสอบพยานหลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” อันเป็นสิทธิที่สืบเนื่องมาจาก หลักฟังความสองฝ่าย หรือหลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี กล่าวคือ เป็นสิทธิของคู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่ความฝ่ายจำเลย ในการใช้สิทธิตรวจสอบและคัดค้านพยานหลักฐานของฝ่ายตรงข้าม เป็นสิทธิหนึ่งที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้ใช้ในการต่อสู้คดี ประการสำคัญคือผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องรู้ว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อความยุติธรรมต่อเขาในการที่จะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาในชั้นพนักงานสอบสวนหรือให้การแก้ข้อหาการฟ้องในชั้นศาลได้อย่างถูกต้อง เพราะในระบบกล่าวหาผู้ต้องหาหรือจำเลย ถูกยกฐานะ “เป็นประธานในคดี” หลักการดังกล่าวจึงปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.2 หลักความเสมอภาคของคู่ความในกระบวนการยุติธรรม

หลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคนที่สามารถยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างกับการใช้อำนาจในการกระทำการหรือไม่กระทำการของรัฐที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตนได้ โดยหากกล่าวถึงมุมมองของกฎหมายตามหลักความเสมอภาคคือ “หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย” (Equality Before Law) หมายความว่า องค์การที่เป็นผู้ใช้อำนาจของรัฐทั้งหลายต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสิ่งที่เป็สาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลอย่างแตกต่างกันกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันออกไป

สำหรับประเทศไทยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้การรับรองหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายไว้ในมาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” โดยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือ

การกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ ซึ่งการนำหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายมาใช้ในการให้สิทธิแก่คู่ความที่จะรับทราบและตรวจสอบความถูกต้องของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งได้ว่ามีพยานหลักฐานอะไรบ้างที่จะนำมาใช้สนับสนุนฝ่ายตนในการนำสืบในศาลย่อมถือได้ว่าเป็นหนึ่งในมาตรการสำคัญในการประกันหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย

2.3 แนวคิดของการเปิดพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา

การเปิดเผยพยานหลักฐานเป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเป็นหลักการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้มีสิทธิได้รับทราบข้อมูลและพยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดตามที่ถูกกล่าวหาได้ล่วงหน้า ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ตามกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหา โดยศาลในระบบดังกล่าวจะวางตนเป็นผู้ดำรงความเป็นกลางในกระบวนการพิจารณาและทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยถือว่าพนักงานอัยการโจทก์เป็นคู่ความเท่ากับจำเลย และมีสิทธิที่จะเสนอพยานหลักฐานเท่าเทียมกัน ภายใต้หลักการ “คู่ความมีสิทธิเท่ากัน” อำนาจตามกฎหมายของศาลที่จะใช้ดุลพินิจจึงมีอยู่อย่างจำกัด โจทก์กับจำเลยในฐานะตัวความจึงมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ศาลจะไม่ช่วยคู่ความแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด โดยกระบวนการพิจารณาต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมายที่กำหนดให้ศาลต้องรับฟังและประเมินพยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัยอันสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริงจึงจะมีการพิพากษาลงโทษแก่จำเลย การรับฟังข้อเท็จจริงใดว่าเป็นที่ยึดในคดีอาญานั้น ไม่อาจอาศัยเพียงเหตุที่พยานหลักฐานของโจทก์มีความน่าเชื่อถือมากกว่าจำเลยเช่นในคดีแพ่ง เพราะว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักที่ว่าจำเลยจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง และหากปรากฏว่ามีข้ออันควรสงสัยต้องยกประโยชน์ให้กับจำเลย

อย่างไรก็ตาม ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ และยังเป็นกรณีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ โดยจำเลยอาจอยู่นิ่งเฉยและปล่อยให้เป็นที่ของโจทก์ที่ต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงจนปราศจากข้อสงสัย แต่ในทางกลับกันจำเลยก็ไม่อาจอยู่นิ่งเฉยได้ จำเลยยังมีบทบาทที่ต้องแสวงหาพยานหลักฐานมายืนยันข้อต่อสู้และเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการเสนอให้นำกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา โดยเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยที่ตกอยู่ในฐานะด้อยกว่ารัฐมีสิทธิได้รับทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของพนักงานอัยการโจทก์ก่อนการพิจารณาเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย อันนำไปสู่การค้นหาความจริงอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

3. กระบวนการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาของต่างประเทศ

3.1 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาไว้ในข้อ 16 แห่ง Federal Rules of Criminal Procedure Rule กำหนดให้พนักงานอัยการและจำเลยต่างมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง เอกสาร หรือพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับทราบ โดยทั่วไปกฎหมายบังคับให้พนักงานอัยการต้องเปิดเผยข้อมูลสำคัญที่อยู่ในความดูแลของรัฐ หรือเป็นพยานหลักฐานที่มีสาระสำคัญในการเตรียมการในการต่อสู้คดีของจำเลย หรือเป็นพยานหลักฐานที่รัฐตั้งใจจะใช้อ้างต่อศาลในการพิจารณาคดีให้แก่จำเลย และจะต้องอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเข้าตรวจสอบพยานหลักฐานหรือคัดลอกภาพพยานหลักฐานนั้น แต่การเปิดเผยพยานหลักฐานของพนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องเปิดเผยทุกสิ่งให้จำเลยรับทราบอย่างไม่จำกัด โดยการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าตรวจสอบพยานหลักฐานหรือคัดลอกภาพพยานหลักฐานเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ตนได้

3.2 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาไว้ใน Criminal Procedure Rule และในมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่ง Criminal Procedure and Investigations Act 1996 โดยกำหนดแนวทางไว้ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับทราบ โดยพนักงานอัยการต้องเปิดเผยพยานหลักฐานในการฟ้องคดีที่ยังไม่ได้เปิดเผยมาก่อน รวมถึงความเห็นของพนักงานอัยการเกี่ยวกับคดีที่ได้มีการฟ้อง บันทึกรายการของพนักงานอัยการหรือจำเลยเฉพาะสิ่งที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการ สำหรับมาตรา 5 แห่ง Criminal Procedure and Investigations Act 1996 ได้กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของจำเลยที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดของพยานหลักฐาน

3.3 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ที่มีลักษณะเป็นระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง กล่าวคือ ศาลจะเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ขั้นก่อนการพิจารณา และศาลจะยึดสำนวนการสอบสวนหรือแฟ้มสำนวนคดี (Dossier) เป็นหลักในการพิจารณา ซึ่งข้อมูลที่จะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนจะถูกรวบรวมไว้ในบัญชีระบุพยาน โดยคู่ความมีสิทธิตรวจสอบพยานเอกสารต่าง ๆ อีกทั้ง ยังมีกระบวนการที่ให้คู่ความมาเผชิญหน้ากันในชั้นสอบสวน อันส่งผลให้คู่ความมีโอกาสทราบถึงข้อมูลของอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนการต่อสู้คดีของตนในชั้นสอบสวนต่อไป โดยการเปิดเผยพยานหลักฐานได้บัญญัติไว้ใน Code of Criminal Procedure หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส โดยคู่ความมีสิทธิตรวจสอบพยานหลักฐานและเอกสารต่าง ๆ ได้ โดยมาตรา 114

แห่ง Code of Criminal Procedure ได้กำหนดให้ทนายความของฝ่ายจำเลยมีสิทธิในการร้องขอตรวจพยานหลักฐานได้จนถึงวันที่แถลงคดีและยังมีสิทธินำพยานหลักฐานไปเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและทำความเข้าใจพยานหลักฐานในสำนวนคดีที่สำนักงานทนายความของตนได้อีกด้วย รวมทั้งทนายความของจำเลยมีสิทธิทำสำเนาเอกสารได้ทั้งรูปแบบกระดาษหรือรูปแบบดิจิทัลสำหรับครั้งแรกโดยไม่มีค่าใช้จ่ายอีกด้วย

3.4 ประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนี มาตรา 147 แห่ง Criminal Procedure Code Strafprozeßordnung ได้กำหนดสิทธิของจำเลยที่สามารถขอตรวจสอบพยานหลักฐานได้ โดยทนายความจำเลยมีสิทธิตรวจสอบพยานหลักฐานที่ถูกยึดไว้ได้ทุกเมื่อ อีกทั้งทนายความจำเลยอาจได้รับอนุญาตให้นำพยานหลักฐานทั้งหมดหรือบางส่วนไปตรวจสอบยังสำนักงานทนายความได้อีกด้วย เว้นแต่การสอบสวนนั้นยังไม่เสร็จสิ้นและยังไม่ได้บันทึกลงในแฟ้มสำนวนคดี หรืออาจเป็นกรณีที่ต้องการตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวนั้นจะเป็นอันตรายต่อการสอบสวน แต่หากปรากฏว่าการปฏิเสธไม่ให้ฝ่ายจำเลยเข้าถึงพยานหลักฐานนั้นได้สิ้นสุดลง พนักงานอัยการต้องเพิกถอนคำสั่งนั้นโดยรวดเร็วเพื่อให้ทนายความของจำเลยสามารถนำพยานหลักฐานไปตรวจสอบยังสำนักงานทนายความของตนได้ นอกจากนี้ พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการไต่สวนจำเลยหรือการสอบสวนตามกฎหมาย หรือบันทึกความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ ทนายความของจำเลยมีสิทธิตรวจสอบได้ทุกเมื่อไม่ว่ากรณีใด ๆ

4. การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาของกฎหมายไทย

4.1 การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยาน

บทบัญญัติมาตรา 173/1 เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้มีการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือการปฏิเสธ และศาลเห็นสมควรว่าควรกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานหรือมีคู่ความฝ่ายหนึ่งร้องขอ
2. ศาลจะแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน
3. ก่อนจะถึงวันตรวจพยานหลักฐาน คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยาน พร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล โดยให้ยื่นก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน (มาตรา 173/1 วรรคสอง) กล่าวคือ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้คู่ความแต่ละฝ่ายต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับทราบ

4. ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดต้องการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน โดยแสดงเหตุผลอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้นหรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

5. ในกรณีที่พยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ให้คู่ความที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานดังกล่าว จะต้องยื่นคำขอนั้นต่อศาลพร้อมกับการยื่น บัญชีระบุพยาน เพื่อให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุมาจากผู้ครอบครองนั้น เพื่อให้ได้ พยานหลักฐานดังกล่าวก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลได้กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลเห็นสมควรกำหนดให้วันตรวจพยานหลักฐานแล้ว ก่อนกำหนดวัน ตรวจพยานหลักฐานดังกล่าว ต้องแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน และให้คู่ความยื่น บัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาที่มีจำนวนเพียงพอสำหรับคู่ความอีกฝ่ายก่อนวันตรวจ พยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน และการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมสามารถทำได้ โดยต้องเป็นไป ตามที่บทบัญญัติมาตรา 173/1 วรรคสองและวรรคสามได้กำหนดแนวทางที่ผ่อนปรนเพื่อให้โอกาสแก่ คู่ความสามารถยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้

4.2 หลักเกณฑ์การดำเนินการในวันตรวจพยานหลักฐาน

บทบัญญัติมาตรา 173/2 เป็นหลักเกณฑ์การดำเนินการในวันตรวจพยานหลักฐานก่อน การสืบพยานในคดีอาญา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การนำเสนอพยานหลักฐานในวันตรวจพยานหลักฐานนั้น คู่ความจะต้องส่งพยานเอกสาร และพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของตนให้แก่ศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบ แม้ศาลจะกำหนดให้ต้องส่งพยานหลักฐานดังกล่าวขึ้นแต่ก็มีพยานหลักฐานบางอย่างที่ไม่ต้องยื่นก็ได้ ถ้าหากศาลได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเพราะสภาพแห่งความจำเป็นของพยานหลักฐานนั้นหรือเป็น คำบันทึกคำให้การของพยาน

2. เมื่อยื่นต่อศาลแล้ว คู่ความแต่ละฝ่ายนั้นจะต้องแถลงแนวทางต่อศาลถึงการเสนอ พยานหลักฐานดังกล่าว และความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐานที่ ประสงค์ใช้อ้างอิง และการยอมรับถึงพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

3. เมื่อตรวจพยานหลักฐานแล้ว ศาลจะมีการกำหนดนัดวันสืบพยาน โดยพิจารณาจาก พยานหลักฐานที่จะต้องนำสืบ และต้องแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน และในกรณีที่ โจทก์ไม่มาศาลในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ตามบัญญัติมาตรา 166 (นำมาใช้ บังคับโดยอนุโลม)

4. ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควร หรือคู่ความฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึง กำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ เป็นการสืบพยานล่วงหน้าตามมาตรา 173/2 วรรคสอง เช่น กรณีว่า พยานหลักฐานจะสูญหายหรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม ในวันตรวจพยานหลักฐานดังกล่าว บทบัญญัติมาตรา 173/2 วรรคแรก ได้กำหนดให้คู่ความต้องส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล

เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสตรวจสอบ ทั้งนี้ คู่ความยังมีหน้าที่ต้องแถลงแนวทางในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลด้วย ซึ่งคำว่า “พยานหลักฐาน” ในที่นี้ย่อมหมายความรวมถึงพยานหลักฐานทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ไม่ได้จำกัดเฉพาะพยานเอกสารและพยานวัตถุตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 173/2 เพียงเท่านั้น

4.3 การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีที่ศาลไม่ได้กำหนดให้มีวันตรวจพยาน

การยื่นบัญชีระบุพยานในกรณีที่ไม่มีวันตรวจพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229/1 มีขั้นตอน ดังนี้

1. การไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดี โจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมสำเนา ก่อนวันไต่สวนหรือสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยแสดงถึงประเภทและลักษณะของวัตถุ สถานที่ พอสั่งเชป เอกสาร และรายชื่อบุคคล หรือผู้เชี่ยวชาญที่จะนำสืบ ส่วนจำเลยต้องยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมสำเนาก่อนวันสืบพยาน

2. การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีที่ศาลไม่ได้กำหนดนัดให้มีวันตรวจพยานนั้น ภายใต้บังคับมาตรา 173/1 ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณา คือ

- 1) บัญชีระบุพยานของโจทก์และการกำหนดเวลาที่ยื่น
- 2) โจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลไม่น้อยกว่า 15 วัน ก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้จำเลยรับไป
- 3) บัญชีระบุพยานต้องแสดงถึงประเภทและลักษณะของวัตถุ สถานที่ พอสั่งเชป หรือเอกสารเท่าที่จะระบุได้ รวมทั้งรายชื่อ ที่อยู่ของบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญที่โจทก์มีความประสงค์จะนำสืบ หรือขอให้ศาลไปตรวจหรือแต่งตั้ง

4) การยื่นบัญชีระบุพยานของจำเลยและการกำหนดเวลาที่ยื่น
5) มาตรา 229/1 กำหนดให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมสำเนาก่อนวันสืบพยานจำเลย

6) บัญชีระบุพยานของจำเลยต้องแสดงถึงประเภทและลักษณะของวัตถุ สถานที่ พอสั่งเชป หรือเอกสารเท่าที่จะระบุได้ รวมทั้งรายชื่อ ที่อยู่ของบุคคล หรือผู้เชี่ยวชาญที่จำเลยมีความประสงค์จะนำสืบหรือขอให้ศาลไปตรวจหรือแต่งตั้งในทำนองเดียวกันกับการยื่นบัญชีระบุพยานของโจทก์

3. การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมหลังพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 229/1 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง โดยคู่ความมีความประสงค์จะขอยื่นพยานเพิ่มเติมหรือขอยื่นบัญชีระบุพยานเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาสามารถกระทำได้ ดังนี้

1) การที่จะยื่นเพิ่มเติม ผู้ที่มีสิทธิยื่น ได้แก่ คู่ความ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว

2) แสดงหลักฐานว่ามีเหตุอันสมควรว่าตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบ หรือไม่อาจทราบพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด

3) กรณีที่ไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานภายในระยะเวลาที่กำหนด ได้แก่ คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ได้ยื่น

4) แสดงหลักฐานให้ศาลเป็นที่พอใจว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานนั้นได้ตามที่กำหนดระยะเวลาไว้

5) การยื่นจะต้องทำเป็นคำร้องขอต่อศาล ก่อนเสร็จสิ้นการสืบพยานของฝ่ายนั้นต่อศาล พร้อมทั้งบัญชีระบุพยานที่จะเพิ่มเติม และหากเป็นกรณีที่เป็นกรณียื่นไม่ทันตามที่กำหนดไว้ให้ยื่นก่อนเสร็จสิ้นการพิจารณา

6) ศาลมีอำนาจที่จะสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาต โดยการพิจารณาจากเหตุผลอันสมควรและความจำเป็นที่ได้กล่าวอ้างประกอบกับศาลเห็นว่าจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าว เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญในคดีเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ให้ศาลสามารถอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้

7) หากคู่ความไม่ยื่นบัญชีระบุพยานตามที่กฎหมายกำหนด ศาลจะไม่อนุญาตให้นำสืบพยาน เว้นแต่เห็นว่าจำเป็นเพื่อคุ้มครองพยาน เพื่อความเที่ยงธรรมในการวินิจฉัยคดีหรือเพื่อให้จำเลยมีโอกาสดต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ศาลจึงอาจอนุญาตให้สืบพยานนั้นได้ แม้จะขัดต่อมาตรา 173/1 หรือมาตรา 229/1 ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายกำหนดให้ห้ามนำพยานหลักฐานเข้าสืบโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 229/1 เช่น ไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยาน ศาลจะไม่อนุญาตให้นำพยานนั้นเข้าสืบเนื่องจากการต้องห้ามตามมาตรา 229/1 วรรคสี่ แม้จะเป็นสภาพบังคับของกฎหมายแต่หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยาน เพื่อความเที่ยงธรรมในการวินิจฉัยคดี หรือเพื่อให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ศาลก็จะอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้

5. วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาของจำเลยในชั้นตรวจพยานหลักฐาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่ประเทศไทยยึดถือและนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินคดี โดยหลักของการดำเนินคดีอาญานั้นต้องมีความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยกับประสิทธิภาพในการดำเนินคดี จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยบัญญัติมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นกระบวนการยื่นบัญชีระบุพยานในกรณีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาพิพากษา เพื่อเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิของ

ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ให้มีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 ได้เพิ่มบทบัญญัติเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยานในกรณีที่ศาลไม่ได้กำหนด วันตรวจพยานหลักฐาน อันสืบเนื่องจากเดิมต้องอาศัยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งมาใช้บังคับทั้งในชั้นได้สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณา แต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า แม้กระบวนการตรวจพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน มีเจตนารมณ์เพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความ แต่ในทางปฏิบัติอาจกระทบสิทธิจำเลยในการต่อสู้คดี ผู้เขียนจึงจะวิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของจำเลยในการเตรียมความพร้อมและรับทราบ พยานหลักฐาน ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตราอื่น ๆ และภายใต้หลักความเสมอภาคกับสิทธิที่บัญญัติในมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 เพื่อประโยชน์ในการนำมาปรับใช้คุ้มครอง สิทธิของจำเลย

5.1 ความเหมาะสมภายใต้หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค (Equality) เป็นหลักพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่ง ประกันให้คู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี และได้รับการปฏิบัติอย่าง ไม่เลือกปฏิบัติ โดยหลักการนี้ไม่ได้หมายถึงการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเหมือนกันในเชิงรูปธรรมเสมอไป หากแต่เน้นการปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในสถานะเดียวกันในสาระสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน ขณะเดียวกัน ต้องอนุญาตให้มีความแตกต่างในการปฏิบัติเมื่อคู่ความอยู่ในสถานะที่แตกต่างกัน โดยสาระสำคัญ การกำหนดให้จำเลยต้องยื่นบัญชีระบุพยานในชั้นตรวจพยานหลักฐานพร้อมกับพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นโจทก์ในคดีอาญาตามมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 อาจสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ ดูเสมอภาค แต่เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาสาระแล้วอาจขัดกับหลักความเสมอภาค กล่าวคือ พนักงาน อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐมีความพร้อมในด้านพยานหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ เนื่องจากผ่าน กระบวนการสอบสวนมาแล้วโดยละเอียด ขณะที่จำเลยมักเป็นบุคคลธรรมดา อาจขาดความรู้ ความเข้าใจทางกฎหมาย ทรัพยากร และเวลาที่เพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี การกำหนดให้ต้อง ยื่นบัญชีระบุพยานในช่วงเวลาเดียวกันโดยที่จำเลยยังไม่ทราบว่าโจทก์มีพยานหลักฐานอะไรบ้างที่จะ นำมาเอาผิดกับตน จึงอาจเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในสถานะไม่เท่าเทียมกันในลักษณะเดียวกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติมาตรา 229/1 ถือเป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ จำเลยมีสิทธิได้รับทราบว่าโจทก์มีพยานหลักฐานอะไรบ้างที่ประสงค์จะนำสืบ และมีระยะเวลาที่ เพียงพอในการตรวจดูพยานหลักฐานของโจทก์ อันจะทำให้จำเลยสามารถแสวงหาพยานหลักฐาน

เพื่อนำมาหักล้างกับพยานหลักฐานของโจทก์ได้ อันจะช่วยให้จำเลยมีโอกาสเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ตามหลักความเสมอภาคต่อหน้าศาลที่คู่ความมีอาวุธที่เท่าเทียมกัน (Equality of Arms) โดยกฎหมายจะต้องให้สิทธิกับคู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน การที่กฎหมายกำหนดให้สิทธิโจทก์ กฎหมายก็ต้องให้สิทธิจำเลยด้วยในสถานการณ์เดียวกัน อย่างไรก็ตาม ข้อยกเว้นที่ต่างกันของสิทธิของคู่ความอาจถูกกำหนดได้โดยกฎหมายด้วยความสมเหตุสมผลซึ่งจะต้องไม่สร้างความเสียเปรียบหรือความไม่เป็นธรรมกับจำเลย

5.2 ความพร้อมของจำเลยในการยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรก

การกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา 173/1 ทำให้จำเลยมีสิทธิรับทราบพยานหลักฐานที่โจทก์ประสงค์จะนำสืบ โดยศาลจะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน และมาตรา 173/1 วรรคสองได้กำหนดให้ “ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่า 7 วัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล...” ถือเป็นการยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรก แม้บทบัญญัติมาตรา 173/1 กำหนดให้คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันตรวจพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีโอกาสรับทราบพยานหลักฐานของกันและกันเพื่อให้สามารถเตรียมพร้อมในการต่อสู้คดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า การยื่นบัญชีระบุพยานของจำเลยอาจกลายเป็นเพียงการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย โดยไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของบทบัญญัติดังกล่าวได้ กล่าวคือ จำเลยไม่มีโอกาสได้รับทราบว่าฝ่ายโจทก์จะนำพยานหลักฐานใดบ้างเพื่อมาพิสูจน์ว่าตนกระทำความผิดก่อนที่จำเลยจะยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรก

5.3 ความพร้อมของจำเลยในการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือการปฏิเสธ หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ และศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน ซึ่งคู่ความได้ยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกไว้แล้วแต่มีความประสงค์ที่จะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม โดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาลคู่ความจะต้องยื่นก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้คู่ความสามารถยื่นบัญชีระบุพยานได้ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยเฉพาะฝ่ายจำเลยที่ต้องยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรก เนื่องจากการยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกนั้น พยานหลักฐานบางอย่างอาจไม่ได้ยื่นต่อศาลแม้กฎหมายจะให้สิทธิยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น และสามารถยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้เลยโดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาลเพื่อความสะดวกในการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อพยานหลักฐานบางอย่างยังไม่ได้ยื่น แต่ช่วงระยะเวลาหลังจากที่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกแล้ว จำเลยจะมีระยะเวลาเพียงก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้นเท่านั้น เท่ากับว่าเมื่อศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน ศาลจะแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน และก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยาน

ต่อศาลและหากจะยื่นบัญชีระบупยานเพิ่มเติมให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น กล่าวคือ ภายหลังจากยื่นบัญชีระบупยานครั้งแรกแล้ว คู่ความจะมีเวลาอีก 7 วัน สำหรับการยื่นบัญชีระบупยานเพิ่มเติม ดังนั้น ช่วงเวลาดังกล่าวโจทก์อาจไม่ได้รับผลกระทบเนื่องจากพยานหลักฐานของโจทก์มีความพร้อมตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว แต่ในขณะเดียวกันแม้จำเลยจะได้รับสำเนาบัญชีระบупยานของโจทก์แต่จำเลยกลับมีระยะเวลาอีกเพียง 7 วัน ในการแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อยื่นต่อศาลให้ทันก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น อีกทั้งบัญชีระบупยานของโจทก์มักจะระบุว่า “สรรพเอกสารในสำนวนการสอบสวน” โดยไม่มีการแจกแจงรายละเอียดของพยานหลักฐานอย่างชัดเจน ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาอันสั้นในการแสวงหาและจัดเตรียมพยานหลักฐาน จำเลยจึงมีเพียงความเข้าใจของจำเลยเท่านั้นว่าพยานหลักฐานที่คิดไว้ล่วงหน้านี้จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ แต่จำเลยไม่ทราบว่าพยานหลักฐานที่ตนมีอยู่ในความครอบครองจะสามารถหักล้างพยานหลักฐานโจทก์ได้มากนักน้อยเพียงใด

5.4 ความพร้อมในการเปิดเผยพยานหลักฐานในวันตรวจพยานคดีอาญาของจำเลย

ในวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา 173/2 วรรคแรก ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยาน อันสืบเนื่องมาจากการยื่นบัญชีระบупยานเพราะในชั้นตรวจพยานหลักฐาน นอกจากมีขั้นตอนการยื่นบัญชีระบупยานแล้ว ยังต้องมีขั้นตอนในการนำพยานหลักฐานมาเปิดเผยในวันตรวจพยาน อันเป็นไปตามหลักฟังความสองฝ่าย หรือหลักโต้แย้งคัดค้านต่อผู้คดี กล่าวคือศาลจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานจากคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อนที่จะมีคำพิพากษาในคดี เพราะว่าคำพิพากษาที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับว่าเป็นธรรมย่อมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการที่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้รับโอกาสอย่างเพียงพอในการนำเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่อศาล อันจะทำให้ศาลสามารถวินิจฉัยข้อพิพาทได้อย่างถูกต้องครบถ้วน และเป็นธรรม และคู่ความยังมีหน้าที่ต้องแถลงแนวทางในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลด้วย ซึ่งคำว่า “พยานหลักฐาน” ในที่นี้ย่อมหมายถึงความรวมถึงพยานหลักฐานทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ไม่ได้จำกัดเฉพาะพยานเอกสารและพยานวัตถุตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 173/2 เพียงเท่านั้นแต่กลับพบว่าบทบัญญัติดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในด้านขอบเขตของพยานหลักฐานที่ต้องเปิดเผย เนื่องจากพยานบุคคลซึ่งเป็นพยานหลักฐานสำคัญในคดีอาญากลับไม่อยู่ในขอบเขตการเปิดเผยหรือให้สิทธิตรวจสอบอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ฝ่ายจำเลยจึงมีโอกาสรับรู้เพียงว่าโจทก์มีพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดบ้างเท่านั้น นอกจากนี้แม้จำเลยจะมีโอกาสได้ตรวจสอบว่าพยานเอกสารหรือพยานวัตถุของโจทก์มีอะไรบ้างในวันตรวจพยานหลักฐาน แต่การที่จำเลยได้ทราบว่าโจทก์มีพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดบ้างในวันดังกล่าว

อาจไม่มีความหมายในทางปฏิบัติเท่าที่ควร เพราะการที่จำเลยเพ่งพินิจถึงรายละเอียดของพยานเอกสารหรือพยานวัตถุของโจทก์ในวันดังกล่าว ย่อมไม่เอื้อให้จำเลยสามารถดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยืนยันเพิ่มเติมได้อย่างทันทั่วทั้งที่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จะเห็นได้ว่า หลักการเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน ส่วนประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) อันได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาไว้เป็นการชัดเจน โดยการเปิดเผยพยานหลักฐานและการตรวจสอบพยานหลักฐานจะเริ่มขึ้นตั้งแต่วินิจฉัยคดีโดยศาลและคู่ความเป็นผู้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยทั้งศาลและคู่ความต่างอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกระบวนการที่กำหนดให้ต้องมีการเปิดเผยพยานหลักฐานไปในตัว

เมื่อพิจารณาถึงการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศไทย ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ในเรื่องกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน กล่าวคือ “ในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนวันนัดสืบพยานก็ได้โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน และให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น” และในวันตรวจพยานหลักฐาน “ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบและหลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเสร็จแล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน” เพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสเห็นและตรวจสอบพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายอ้างอิงล่วงหน้าได้แต่จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว อาจสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ดูเหมาะสมแต่เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาสาระแล้วอาจขัดกับหลักความเสมอภาค กล่าวคือ พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐมีความพร้อมในด้านพยานหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ เนื่องจากผ่านกระบวนการสอบสวนมาแล้วโดยละเอียด ขณะที่จำเลยมักเป็นบุคคลธรรมดา อาจขาดความรู้ความเข้าใจทาง

กฎหมาย ทรัพยากรและเวลาที่เพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี จึงอาจเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในสถานะไม่เท่าเทียมกันในลักษณะเดียวกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติมาตรา 229/1 ที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาเช่นเดียวกันโดยบทบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้โจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาล ไม่น้อยกว่า 15 วันก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้จำเลยรับไปส่วนของจำเลยกำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยาน จำเลย จากบทบัญญัติมาตรา 229/1 ถือเป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิได้รับทราบว่ามีพยานหลักฐานอะไรบ้างที่ประสงค์จะนำสืบและมีระยะเวลาอย่างเพียงพอในการตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์ อันจะช่วยให้จำเลยมีโอกาสเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเหมาะสม และเป็นธรรม ตามหลักความเสมอภาคต่อหน้าศาลที่คู่ความมีอาวุธที่เท่าเทียมกัน (Equality of Arms)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาในชั้นตรวจพยานหลักฐาน ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

การกำหนดระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันตรวจพยานหลักฐาน ตามมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ควรกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรา 229/1 เพื่อให้สิทธิแก่จำเลยได้รับทราบพยานหลักฐานของโจทก์ล่วงหน้าว่ามีพยานหลักฐานใดบ้างที่จะนำมาเอาผิดกับตน และทำให้จำเลยสามารถแสวงหาพยานหลักฐาน และมีความพร้อมในการเตรียมพยานหลักฐานเพื่อนำบัญชีระบุพยานมายื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานของจำเลย และพยานหลักฐานนั้นจะเป็นพยานหลักฐานที่สามารถหักล้างข้อกล่าวหาของโจทก์ได้ จึงทำให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเป็นธรรม

1. จากเดิมที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคสอง กำหนดให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 7 วัน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคสอง บัญญัติว่า

“ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่า 7 วัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาลและถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น”

โดยเสนอให้แก้ไขข้อความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคสอง ใหม่ ดังนี้

“ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่า 7 วัน ให้โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้จำเลยรับไปจากเจ้าพนักงานศาลและถ้าโจทก์มีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น ส่วนจำเลยให้ยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันสืบพยานจำเลย”

2. จากเดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 วรรคแรก กำหนดให้ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 173/2 วรรคแรก บัญญัติว่า

“ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยาน หลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็น และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วให้ศาลกำหนดวันสืบพยาน และแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน ในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติมาตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

โดยเสนอให้แก้ไขข้อความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 วรรคแรก ใหม่ดังนี้

“ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์ส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้จำเลยตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยาน หลังจากนั้น ให้โจทก์แถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลถามโจทก์ถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็น และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง แล้วให้ศาลกำหนดวันสืบพยาน และแจ้งให้จำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน ในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติ มาตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

รายการอ้างอิง

เข้มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (สำนักพิมพ์นิติบรรณการ 2551).

คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่มที่ 2 (ไพบโรจน์ วายุภาพ ณรงค์ ใจหาญ ผู้แก้ไขเพิ่มเติม,โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงพิมพ์เดือนตุลา 2548).

- ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2566).
- ชนกฤต วรณัชชากุล, 'หลักสำคัญในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา' (เอกสารประกอบการสอนวิชา
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาชั้นสูง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง) 2566.
- ธานี สิงหนาท, *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา* (กรุงสยาม พับลิชชิ่ง 2562).
- บุษณีย์ ภัทรพัฒน์นันท์, 'การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา' (วิทยานิพนธ์
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2549.
- ปกป้อง ศรีสนธิ, *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2568).
- มนสิชา โพธิสุข, 'การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา' (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, *วิอาญาพิสดาร เล่มที่ 2* (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2555) หลักกฎหมายและแนว
คำพิพากษาฎีกาตาม ป.วิ.อ. ภาค 3 และ 4 (หจก. แสงจันทร์การพิมพ์ 2555).
- สมชัย ฑีฆาอุตมากร, *พยานหลักฐาน* (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 23) พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย บทกฎหมาย
ย่อหลักกฎหมาย พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา พร้อมแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา
รายมาตราและข้อสังเกต, พลสยาม พร้นตั้ง 2551).
- สมทรัพย์ นำอำนวย, 'บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา'
(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2541.
- สุรัตน์ชัย ศิลาภากุล, 'การนำกระบวนการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ในการบริหารจัดการคดี'
(รายงานส่วนบุคคลการอบรมหลักสูตร "ผู้พิพากษาบริหารในศาลชั้นต้น" รุ่นที่ 7 สถาบัน
พัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม 2552).
- อังคณา ใจทัศน์กุล, 'การรวบกระบวนการพิจารณา : ศึกษาการถามคำให้การ การตรวจพยานการ
สืบพยาน' (การค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2565.
- อิงครัต ดลเจิม, 'หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา' (2563)
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต 69.